

**Loomade tervise ja toidu ohutuse säilitamine mahepõllumajanduses (SAFO)  
EL koostööprojekt QRLT – 2001 – 02541**

**MAHELOOMADE TERVISEGA SEOTUD TULEVIKUPERSPEKTIIVID:  
SAFO PROJEKTI OLULISEMAD TULEMUSED, JÄRELDUSED, VÕTMESÕNUMID JA  
SOOVITUSED**

**KOKKUVÕTE SAFO VIIENDA SEMINARI MATERJALIDEST  
1 juuni 2006 Odense, Taani**

**SAFO üldised ja konkreetsed eesmärgid**

ELi poolt finantseeritava SAFO-projekti eesmärk on toidu ohutuse ja loomade tervise parandamine nii Euroopa Liidu riikide kui ka sinna pürgivate kandidaatmaade mahepõllumajanduslikus loomakasvatuses. Selle eesmärgi saavutamiseks viiakse kokku teadlased, poliitikud, farmerid ja laiemad huvigrupid, ka tarbijate esindajad, kes projekti käigus tutvustavad, vahetavad ja levitavad oma uurimuste tulemusi ning osalevad aktiivselt erinevaid probleeme käsitlevates diskussioonides.

**Ülevaade viiendast SAFO seminarist**

SAFO viiendal ja ühtlasi viimasel seminaril osales 65 delegaati 23st riigist. SAFO seminar toimus seekord Odenses ja oli üks mitmest Euroopa Mahepõllumajanduse Kongressiga (30-31 mai 2006) seotud satelliitüritustest. Kongressil osales rohkem kui 1000 huvilist. Seminari programm sisaldas ülevaadet SAFO projekti tegevusest ja sõnumitest, mis on arvesse võtnud ka ELi regulatsiooni 2092/91 paranduste ümber käivat diskussiooni. Arutati ka loomade tervise ja heaolu hindamise juurutamise võimalusi maheloomakasvatuse inspekteerimisel. SAFO projekt oli kongressil seotud ka 3nda teemabloki: „Loomakasvatus, tervis, heaolu ja toidu kvaliteet” organiseerimisega. Kolme teemabloki käigus tehti kokku 65 ettekannet, mida on võimalik leida ka aadressilt [http://orgprints.org/view/projects/int\\_conf\\_joint2006.html](http://orgprints.org/view/projects/int_conf_joint2006.html).

**1. Plenaaristung 1: SAFO projekti tulemused ja ELi regulatsiooni ümbertöötamine**

**Kokkuvõte SAFO seminaridest ELi uutes liikmesriikides ja kandidaatmaades**

David Younie tegi ettekande viiest SAFO lühiseminarist, mis viidi läbi 2005. aastal Lätis, Ungaris, Slovakkias/Tsehhis, Eestis ja Rumeenias. Lisaks nimetatud lühiseminaridele toimus Poolas SAFO kolmas seminar, kus keskenduti just uute liikmesriikide maheloomakasvatust iseloomustavatele aspektidele. Lühiseminaride eesmärgiks oli tutvustada SAFO projekti olulisemaid tulemusi ja välja selgitada olulisemad tegurid, mis mõjutavad maheloomade tervist ja toidu ohutust nendes maades. Nende seminaride sihtgrupiks olid mahetootjad, ministeeriumi ja kontrollorganisatsioonide esindajad, nõustajad, veterinaarid ning teadlased. Kõigile kuuete külastatud riigile oli iseloomulik see, et kogu maheloomakasvatuse sektor on viimastel aastatel arenenud väga kiiresti kuid siiski veel suhteliselt uus ja ebaküps põllumajandusvaldkond. Kõigil lühiseminaridel märgiti peamiseks probleemiks, mis takistab maheloomakasvatuse edasist arengut see, et puudub kohalik turg ja tarbijaskond ning seetõttu on väga vähe ka tunnustatud mahetöötajaid. Nõustajate ja maheloomakasvatusega kursis olevate veterinaaride vähesus olid samuti probleemid, mis toodi välja kõikides riikides. Esines ka inspekteerimisel leitud ühiseid mittevastavusi loomakasvatushoonete osas, probleemiks on maheloomade ja –sööda puudus ning mahe- ja tavaloomade koospidamine ühes ja samas ettevõttes.

**SAFO mahestandardite arendamise töögrupi soovitused**

Albert Sundrum tutvustas SAFO projekti käigus välja töötatud soovitusi, mida peaks tulevikus arvestama ELi maheloomakasvatust reguleeriva seadusandluse arendamisel. Ta märkis, et

loomakasvatussüsteemid Euroopas on väga erinevad ning üldiselt on maheloomakasvatus taimekasvatusega võrreldes vähem arenenud. Selgus, et loomade tervis on mahe- ja tavaettevõtetes täiesti võrreldav ehk vastupidiselt üldisele arvamusele ei ole maheloomade tervis oluliselt parem. Tuleb aga märkida, et üksikute ettevõtete vahelised erinevused on suuremad kui tootmisviiside vahelised ja sõltuvad eelkõige konkreetse ettevõtte juhtimismeetoditest. Üleminekuplaan mahetootmisele loomakasvatuse ettevõtetel sageli puudub ja tagasihoidlik on olnud ka haiguste ennetamist käsitlev koolitus. Ka veterinaaride, nõustajate ja inspektorite teadmised haiguste ennetamisest ja alternatiivravi võimalustest ei ole sageli piisavalt head. SAFO standardite arendamisega töötanud grupp soovib järgmist:

- ELi regulatsioonis tuleb suuremat tähelepanu pöörata loomade tervise tagamise printsiibile, rõhutades haigusi ennetavate meetmete kasutamise tähtsust.
- Haigusi ennetavad meetmed peaksid ELi regulatsioonis olema kirja pandud detailsemalt ja selgemalt.
- Igal maheloomakasvatuse ettevõttel peaks olema koostatud loomatervise plaan.
- Tervisliku seisundi hindamisel tuleks kasutada loomal baseeruvat meetodit (hinnatakse looma ennast, mitte tervisele mõjuvaid keskkonnaparameetreid)
- Kontrollorganisatsioonid peaksid looma andmebaasi, mis sisaldaks regulaarse monitooringu käigus kogutud infot loomade tervise kohta.

## **ELi regulatsiooni 2092/91 uuendamine**

Kim Holm Boesen Euroopa Komisjoni põllumajanduse direktoraadist tutvustas oma ettekandes ELi mahepõllumajanduse regulatsiooni muutmise tausta keskendudes loomakasvatuse osale ja mõnele SAFO projekti poolt tehtud soovitusel. Uut regulatsiooni oli vaja selleks, et muuta olemasolevat selgemaks ja ratsionaalsemaks. Uus regulatsioon sisaldab ka akvakultuuri osa, mida eelnevas versioonis ei olnud. Viidates SAFO projekti poolt tehtud soovitustele ütles ettekandja, et regulatsiooni uus versioon sisaldab nüüd ka selgeid nõudeid, kus on kirjas, et loomadega tegelev personal peaks „omama vastavaid teadmisi ja oskusi” ning tagatud peab olema „loomade heaolu kõrge tase”. Standardite tehnilised osad (Lisad I–VII) jäävad uues regulatsioonis samaks, välja arvatud juhtudel, kus midagi oli vaja kooskõlastada Euroopa Komisjoni uuema seadusandlusega. Euroopa mahepõllumajanduse arenguplaani kohaselt ja ekspertgrupi abiga vaadatakse tulevikus regulaarselt üle lubatud ainete (näiteks Lisa VI) nimekiri, kuid selle tegevuse realiseerumine sõltub muidugi uue regulatsiooni aktsepteerimisest sellisel kujul ja vastava valdkonnaga tegeleva uurimisprojekti tulemustest. Seda sama lähenemisviisi kasutatakse ka Lisas II toodud uute ainete loetelu puhul. Veel ühe SAFO projekti poolt tehtud ettepanekuga, mis puudutab vajadust arvesse võtta loomakasvatussüsteemide suurt varieeruvust Euroopas on uue regulatsiooni koostamisel arvestatud ja sellele on nüüd lisatud üks säte tootmisnõuete paindlikkuse kohta (paragrahv 16). See säte on seotud aga vastavate kitsenduste sätestamisega. Kitsenduste tegemine ei peaks tulevikus kuuluma kontrollorganisatsioonide pädevusse – „ühtsed aga erandlikud eeskirjad” (paragrahv 16) kuulub tavaliselt pädeva riikliku asutuse kontrolli alla ja avaldatakse vastavalt Euroopa Komisjonis kehtivatele reeglitele.

## **2. Plenaaristung 2: Loomade tervise ja heaolu hindamine ettevõtte inspekteerimisel, kasutades loomal baseeruvaid parameetreid**

Tina Leeb Austria Põllumajandusteaduste Ülikoolist selgitas oma avaettekandes seda, miks loomade heaolu hindamine on inspekteerimisel vajalik (vt. eelpool kirjutatud, kus toodi välja, et loomade tervislik seisund ja heaolu on mahe- ja tavaettevõtetes praktiliselt samal tasemel). Teiseks kirjeldas ta erinevaid heaolu hindamise meetodeid. Kasutades näiteks sisenditel baseeruvat meetodit nagu seda on ANI/TGI meetod, hinnatakse tegelikult pidamistingimuste sobilikkust, väljunditel baseeruv meetod aga sisaldab looma kvantitatiivsete (loomade toitumus, naha vigastused, taganemise

kaugus jms) või kvalitatiivsete (terve rida näitajaid, mis iseloomustavad looma/terve karja käitumist ja/või tundeid) parameetrite hindamist. Kolmandaks andis ta hinnangu nende erinevate metodoloogiate usaldusväärsuse, praktilisuse ja töökindluse kohta ning arvas, et hea hindamismeetod peaks sisaldama küll ka mõningaid sisendiparameetreid, kuid eelkõige peaks see koosnema nii kvantitatiivsetest kui ka kvalitatiivsetest väljundiparameetritest.

Kontrollorganisatsioonide esindajad tegid kolm lühikest ettekannet, milles kirjeldasid oma inspekteerimiste käigus saadud kogemusi seoses loomade tervise ja heaolu hindamisega.

Ian Rogerson Suurbritanniast kirjeldas kuidas nende kontrollorganisatsioonis *Soil Association Certification* võeti inspekteerimisel kasutusele Bristolis Ülikoolis koostatud loomade heaolu tagamise programm (võimaldab hetkel hinnata veiste, sigade ja lindude heaolu). Esiialgu õpetati seda programme kasutama väike osa inspektoritest aga praeguseks on selle koolituse läbinud nii kõik inspektorid kui ka kontoritöötajad. Tihedat koostööd tehakse selles vallas Bristolis Ülikooli veterinaaridega. Inspektorid tegelevad ettevõtete tavapärase kontrollimisega ja teavitavad loomade heoluga seotud probleemsetest valdkondadest. Bristolis Ülikooli veterinaarid ei tegele ainult inspektorite koolitusega vaid aitavad neid ka keeruliste inspekteerimiste juures, vaatavad üle kontoritöötajate poolt koostatud loomatervise plaanid ja suhtlevad farme teenindavate veterinaaridega. Farmides, kus inspektorid on tuvastanud probleeme loomade heoluga, viiakse inspekteerimise järgselt läbi juba põhjalikum heaolu hindamine. Loodetakse, et tulevikus muutub põhjalik heaolu hindamine rutiiniks kõigis veise-, sea- ja linnukasvatustfarmides. 40 inspektori hindamiskogemuste suurendamine, pikenenud inspekteerimisaeg, koolituse ja inspekteerimise kulud ning loomade heoluga seotud probleemide protokollimine on aga probleemid, mis vajavad veel lahendamist.

Saksamaa kontrollorganisatsioonis *Bioland* töötav veterinaar Matthias Link tutvustas kahte loomade tervise ja heaoluga tegelevat projekti. Neist esimene on riiklik projekt, milles osaleb lisaks *Biolandile* veel neli organisatsiooni. Selle projekti käigus koostatakse ja kontrollitakse loomade tervise ja heaolu hindamise ankeet ning loomatervise plaan. Teise Biolandi projekti jooksul koostatakse organisatsioonisiseseks kasutamiseks tervise ja heaolu hindamise lühiankeet, samuti koostatakse nõustajate tarbeks „Loomatervise käsiraamat“. Viimane sisaldab nn „valgusfoori“ meetodit tervise ja heaolu hindamisel (roheline = hea, kollane = rahuldav, punane = esineb puudusi). Käsiraamat sisaldab ulatuslikku infot loomade tervisliku seisundi tagamise kohta (profülaktilised meetmed, loomapidamishoonete tehnilised lahendused jms) ja on seega heaks õppevahendiks ka farmeritele.

Elita Selegovska on SAFO projekti esindaja Lätist, kes töötab inspektorina Sertifitseerimis- ja Kontrollkeskuses (üks kahest Lätis tegutsevast kontrollorganisatsioonist). Tema rääkis peamistest probleemidest, mis on ilmnunud Läti maheloomakasvatustlike ettevõtete inspekteerimisel. Nendeks olid mahesööda puudus (mistõttu paljud mahetootjad võivad tulevikus tootmise lõpetada), pidamistingimuste mittevastavused (kaasa arvatud loomade lõastamine isegi karjamaal), halb dokumentatsioon ja jooksualade puudumine lindudel (eriti talvisel ajal). Kuna seadusega kehtestatud korra kohaselt viib riigi veterinaarteenistus läbi loomade tervise ja heaolu hindamist kõigis farmides, siis maheinspektorid sellega otseselt ei tegele.

### **3. Grupiarutelud**

Standardite arendamise grupp arutas regulatsiooni uuendamise seotud aspekte. See arutelu tekitas seaduseelnõu kohta palju küsimusi ning keskendus küsimusele, kas mõned spetsiifilised nõuded (haiguste ennetamise printsiip, kohustuslik loomatervise plaan) peaksid olema ELi regulatsiooni lahutamatud osad või peaks sellistel juhtudel otsustamise jätma liikmesriikide pädevusse.

Teine grupp arutas küsimusi, mis puudutavad loomade tervise ja heaolu hindamise lisamist inspekteerimise protsessi. Oluline on meelde tuletada, et ükskõik, mida seadus sätestab – regulatsioon iseenesest ei tegele meetmete praktilise rakendamisega. Olenevalt kontrollorganisatsioonist, piirkonnast ja riigist esinevad meetmete praktilisel juurutamisel väga suured erinevused. Seetõttu, isegi kui loomade heaolu hindamise nõue regulatsiooni lisataks, tekib ikkagi küsimus selle juurutamisega praktikas. Seega tuleks leida mingi mehhanism/meetod, mis vähendaks ülal mainitud erinevusi (näiteks Kontrollorganisatsioonide Tehniline Töögrupp Suurbritannias tuleb regulaarselt kokku, et arutada standardite juurutamisega seotud küsimusi). Osad arutelus osalenud liikmed kahtlesid sügavalt heaolu hindamise muutmises kohustuslikuks (näiteks ülalmainitud situatsiooni puhul Lätis).

Kolmanda grupi teema oli seotud loomade tervise ja toidukvaliteedi alase nõustamisega. Grupi liikmed olid nõus, et kõikides maades on loomatervise plaani kasutuselevõtt vajalik (kuigi ka selle grupi arvamus oli, et loomatervise plaani kasutamise nõue ei peaks olema kohustuslik). Vajalik on nõustajate, veterinaaride ja farmerite koolitus selles valdkonnas, soovitatav on koostada lihtne loomatervise plaan, mida oleks võimalik kasutada kõikides maades ning luua tuleks heade loomatervise plaanide näidisandmebaas.

#### **4. Lõppsõnad: SAFO projekti võtmesõnumid**

Projekti koordinaator Mette Vaarst lõpetas SAFO viimase seminari projekti võtmesõnumitega. Ta tõstis esile mõned projekti füüsilised saavutused: viis seminari 81 ettekande ja 39 posteriga, pluss seminaride inglise keelsed toimetised ja kokkuvõtted (18 keeles) koos riiklikes ajakirjades avaldatud artiklitega; viis lühiseminari koos aruandega, konsultatsioonid, standardite aruanne ja koostatud soovitusel.

Selle ülevaatliku võrgustiku käigus tulid välja mõned väga selged sõnumid:

- Suured füüsiliste ja sotsiaalsete tingimuste ning sellega kaasnevate loomakasvatussüsteemide erinevus. Sellest tulenevalt on piiratud tehnoloogiliste teadmiste ülekandmine ühest piirkonnast teise ja tähendab seda, et väga raske on koostada ühtset ja harmoonilist regulatsiooni.
- Mahestandardite juurutamine farmi tasemel ei saavuta alati sellist taset, mida näevad ette mahepõllumajanduse ideaalprintsipiidid. See kehtib nii pikema kui ka lühema mahepõllumajanduse ajalooga riikides.
- Toidu kvaliteedi valdkonnas hakkas SAFO eristama mõisteid „protsessi kvaliteet” (tootmismeetodiga seotud kvaliteedi aspektid) ja „produkti kvaliteet” (toote enda kvaliteet). Kuigi mahepõllumajanduses on tavaliselt kõrge tootmise ehk protsessi kvaliteet, võivad siiski mõned tegurid (probleemid väljaspeetavate munakanadega) mõjuda negatiivselt toote ohutusele/kvaliteedile.
- Nende puuduste kõrvaldamiseks peavad mahetootjad omaks võtma maheideed ja –väärtused ning läbi majandusliku elujõulisuse saavutamise ja maheprintsipiide järgimise kaudu saavutama teadlikkuse ja harmoonia .
- Praktiliselt võttes on tulevikus vaja ELi regulatsiooni täiustada loomade tervise ja heaolu valdkonnas, lisada tuleks loomatervise plaani koostamise nõue, parandada inspekteerimise protseduuri ja eriti tuleks haigusi ennetavate strateegiate kasutamise eesmärgil tegeleda farmerite, nõustajate ja veterinaaride koolitamisega.

Nii nelja eelmise kui ka viienda SAFO seminari ettekanded on kättesaadaval projekti kodulehel: [www.safonetwork.org](http://www.safonetwork.org).

David Younie  
18 juuni 2006